

ALKALMAK SZÜLTE VONALAK

– Diskurzusok Keszthelyi
Rezsővel

Gyakran beszélgetünk és sokszor terveztük azt is, hogy rögzítjük. Más érzés így beszélgetned velem?

Hál' istennek, valóban folyamatosan cseve-résznünk, mi igen jó hatással volt rám, pontosan: a közérzetemre, még a körülményeimre is. Ezúttal más: tartósított, ami nincs igazából ínyemre, mert nem szeretem konzerválni az élményt.

Holott különlegesen nagy az igényed a pontos-ságra. A tőled legtöbbet hallott és legnyomatéko-sabban kiejtett szó ez. Például amikor az új köte-ted, az Emlék kert címadásán gondolkodtál, úgy éreztem, hogy legalább akkora munkát adott ne-ked a cím megkomponálása, mint egy vers meg-írása. Mit értesz a pontosság alatt?

A szövegem azonosságát velem, és fordítva. Az *Emlék kert* tulajdonképpen utalás az első kötetre, a *Vonalak kertjére*. Megneszeltem, ez talán zárókötet. Nem rajtam múlik.

Válogatás-kötet.

Igen, viszont akadnak benne új versek is, számos, évek szülte sziámi ikreként. Tehát nem válogatott versek, vannak benne a régi-ekből is, mivel szerettem volna valamilyen kvintesszenciát, ami persze és végül is lehetet-len, mert esetemben teljesíthetetlen kérelem.

Mi szerint döntötted el, hogy melyek azok a ver-sek, amelyeket bele fogsz választani ebbe a válogatott kötetbe? Nézegetted, olvastad magad, felidézted?

Olvastam, akárha eddigi magamat. Asze-rint. Viszont elég sok régi verset átírtam, részben – miként jelenlegi időm mondatta tollba.

Nagyon szigorú voltál magadhoz?

Nem én, hanem a toll.

Mindig szót fogadsz neki?

Múlhatatlanul.

Küzdesz magaddal, amikor írod a szövegeidet...

Én nem küzdök a szövegemmel, fordítva van. Ő küzd velem. Értem. S ha akad mellé-fogásom, fogadjam el jómagam annak, ami-lyen. Ezt a konstellációt kevesen kapiskálják, majd másképp kell kérdezned.

Szerkesztői szemed van, sokat dolgoztál mások szövegeivel. Könnyen találtad meg hozzájuk a kulcsot?

Nézd, én több mint három évtizedig lektó-ráltam, szerkesztettem. Szemem is meg fü-lem is van hozzá, de ez jószerével a rutin adománya. A rokonérzet segítségével, türel-mesen. Olvastam a kéziratot, mignem rálel-tem arra a két-három versre, amelyben benne volt a kötet lelke, ami megmutatta nekem a társait is. Csak ennek alapján alakult a véle-ményem a kéziratról. És most éppen itt tar-tunk, szeretném hozzáfűzni ehhez: tartsuk tartósan eszünkben, a lektor vagy szerkesztő nem kritikus, nem ítéskész, és mindenekelőtt nem Atyaúristen, hanem diagnoszta. A látle-letet kell értelmeznie és aszerint kell javasol-nia. Mikor valaki az első kötete kéziratát adta be a kiadónak, még többször elemeztük a di-agnózist, és ha valami biztatót találtunk benne, kiadtuk a kéziratot. Ugyanis: semmi-képpen sem szeretünk volna abortálni, amin életfordulatok és egyebek múlhattak volna. Azt emlegettük: döntsön a második szülés.

A pontatlanság, a nyelvi trehánytság nem csak a szépirodalomban, hanem az élet valamennyi terü-letén határozottan bosszant téged. Például a mé-diáé. Miért?

Mert azonosak a gondolkodás felületessé-gével és nemegyszer silányságával, az anya-nyelv elszegényítésével, szókincsének pusztításával, fertőzésével. A médiumok tekinté-lye miatt nagy volna szereplőinek a felelős-sége is: a rossz példák ragadnak, és az egy-szerű, iskolázatlan emberek tőlük tanulják a

rossz nyelvhasználatot. A másik aspektus pedig nem csak a médiára vonatkozik, hanem azokra is, kik nem akarnak, vagy nem mernek őszinték lenni, nincs szándékukban konkrétan lenni: így is, úgy is lehessen érteni őket. Ne mondjak semmit, de mégis mondjak valamit, és akkor jönnek ezek a felesleges fecsegések, sablonok. Nevezzük magyarul úgy: duma; eszük ágában sincs a gondolataikat – vagy nem is képesek – tisztán odatenni a másik ember elé. Vagy fülébe. Ez jórészt politika és érdek is.

Hogyan lehetne ezen javítani?

A politikával és az érdekekkel biztosan nem. Egyébként az anyanyelv, a magyar szókinccs, az csodálatos. Én szinte mindent neki köszönhetek. Viszont a szókinccs használatának alapja a grammatika. És akkor te beszélhetsz jassznyelven, meg így meg úgy, ezek apróságok, de a grammatika a fundamentum. Mert a grammatika a gondolkodás nyelvi tükre. A mai nyelv a leíró nyelvtan szintagmarendszer. Van alany, állítmány, a hozzájuk csatlakozó jelzők, határozók, tessék eszerint gondolkozni, mondatot alakítani.

Az írásaidban a nyelvi részleteknek és invenciónak jelentős szerepe van. Saját személyiségedre szabad a költői nyelved?

Nem. Lehetőleg az úgynevezett költői nyelv személyiségére magamat. Viszont elég sok szóösszetételem van. Újak, személyesek. Gyarapítom a szókinccset, mert bármekkora is a készlet, mégsem tartalmaz mindenre megfelelőt, én pedig hozzáillesztem, ami az. Szeretnék egy kicsit a forrásra visszatérni, az írásra. Alapközhelyem, hogy én nem azt írom meg, amit tudok, hanem arról szeretnék írni, amit délszínre hoz. Mert ha valamit tudok és azt leírom, akkor már ismerem az elejét, a végét, ez epikai dolog, részben. Mikor eszembe jut egy hajdani tanmese, még ma is elmosolyodom. A következő: a Vígszínház ösztöndíjat ajánlott fel egy színdarab megírására. A dramaturghoz kellett mennem. Bemutatkoztunk, és ezzel folytatta: miről szólna a darab, és van-e már címe? Az utóbbi igen, *A legnagyobb hajó*. Egy luxus óceánjáró. Átkélése több napig tart. Utasainak egy része szórakozásként társasjátékot játszik, a tét min-

dig a játékos számára fontos érték. Ha veszít, arról le kell mondania. Végül egyvalakinek semmije se marad, pusztán az élete, ezt kellene odaadnia: ugorjon be éjszaka az óceánba. Az illető persze tiltakozik, kétségbeesetten. A társaság megkérdezi: miért nem, győzzön meg minket erről. Ekkor a dramaturg megkérdezte: és mi a vége? Ha tudnám, hölgyem, hozzá se látnék. Megismerési folyamat az írás. Mikor utólag elolvasom – nem másnap, hanem két-három év múlva –, akkor fogom fel, mi az istent írtam.

Mindig?

Szinte.

A megértés magányos munka, vagy számítás olvasói segítségre?

Nem számítok, de kapok. Például Michael Castro költő, az egyik amerikai fordítóm a Petőfi Irodalmi Múzeumban tartott antológia-bemutatón, mielőtt felolvasta az egyik versemet, mondta bevezetőként: én ezt a költeményt nem értem, de nagyon szeretem, mert a szívemből szól.

Borbély Szilárdról is említetted, előbb értett meg, vagy pontosan úgy értett meg, ahogy te akartad.

Igen! Szilárd igen korán talált rám. Egyetemista kora óta végig követett. Ha megnézed, miket írt, szinte azonosulásként, és elég sokat írt; az első a debreceni egyetem lapjában jelent meg, azon elképedtem.

Miért vannak fényképek a honlapodon?

Mert azokat szeretem. Nézd meg például a honlapomon levő fényképek közül azt, amelyik a szigligeti parkban van. *A fa élete* címet adtam neki. Egy felvétel, ellenben személyem idoma.

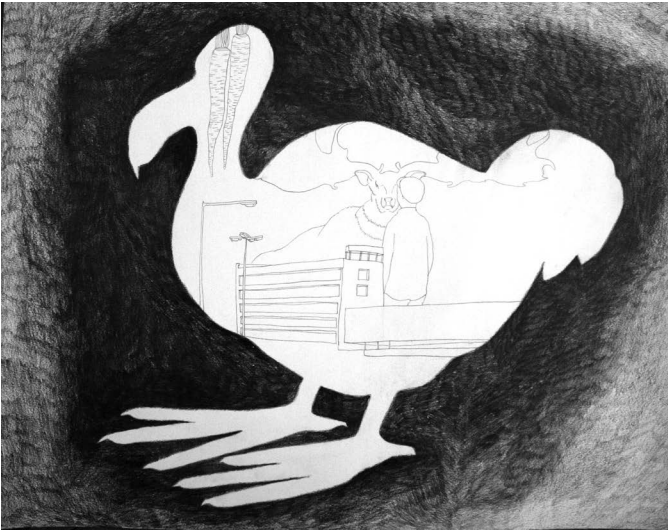
Úgy érzem, hogy ezek lábjegyzetek, vagy háttérközlések a verseidhez, vagy legalábbis a saját megközelítésedhez, megértésedhez. Egyetértesz ezzel?

Keveset fényképezem, amikor azonban igen, akkor arra sarkall, akárha az a tengeri cédrus, vagy a kapri virága, vagy a lepke halála.

Meséld el, légy szíves.

A hvári udvar tiszta kőlap. Delelőn volt, süttött a kő, jóformán rá se lehetett lépni mezítláb. És leszáll egy nagyon szép, színes, jókora lepke az udvar közepére, és akkor leül, széttárt szárnyakkal. Időnként megpróbál

felrepülni, fel is repül, egy darabig, majd vissza, verdesi a szárnyát. És nem értettem, mi a csuda, miért van éppen ott. Nem lehetett felfogni. Mindig földreppent, de egyre alacsonyabbra, és mindig visszaesett. Utána megszártarta a szárnyát, verdesett vele, s aztán azt se, és úgy maradt, kitárt szárnyal. Ez van lefényképezve. Ez egy sorozat, elképesztő. És én nem tudom megfogalmazni, ez most micsoda, de nagyon szeretem megfigyelni a gyíkokat, a vadászatukat, a hangyákat, ahogy mászkálnak...

Szemző Zsófia: Fától az erdőt (Kacsa)

Ezek visszajönnek a szövegeidben. Látod magad előtt a képeket, amikor írsz róluk?

Vissza. Nézd, én a természet nélkül jóformán láthatatlan lennék. És most a természetten értsd a flórát, a faunát, az időjárást, az esőt, az évszakokat, szóval mindent. Nem pontos, amit mondok, de valójában nekem a természet a kifejező hangszerem.

Ha téged olvaslak, mindannyiszor úgy érzem, hogy a természet a kézenfekvő eszköztárad. Tévedek?

Nem, nem, Márta, ez valami más, ezt valaki megírta, nem, én nem szeretem a fogalmat pusztán, az nem érzéki. Érted? Szóval van, mikor játszadózom pusztán fogalmakkal, ennek megvan a bája, például *A Mindenható bája*. Neki nincs vallása – ez tiszta fogalom. De hát azért betart ennek, annak, amannak, hiszen még az egy istennek is mennyi vallása volt, van és valószínűleg lesz.

A mindenható kötelező vonzatát elbillented másfele.

Hát...

A természet szerinted a Mindenható bája?

Egyet ne felejtünk el. Alapvető, ezt nem írtam még le, de most mondom: a természetnek nincs ideológiája. Nincs.

De törvénye van.

Persze. Ám ismétlem, az nem ideológia. Valamennyien fonódnak egymásba. Az egyik prózában például a lepkétől kezdve a növényeknek, mindennek vannak különböző színeik. Mert átveszik egymástól, tehát alkalmazkodnak. Például a gyík színe Hvaron egészen más, mint Badacsonyan. A környezettől veszi magára a színt. Nem csak alkalmazkodik, momentán azonban hagyjuk ezt.

Olyan, mint a tenger, annak sincs színe.

Nincs. Ő mindig az égbolt színe. Nincs sajátja. A fizika azt állítja, valójában nincs szín, nem akarom befejezni, elég közismert.

A természet és annak jelenségei foglalkoztatnak. Ebből a szempontból hogyan emlékszel Szolnokra meg az Alföldre, ahol születted?

Nekem Szolnok szülőváros ugyan, de taszít. Abban a városban sohasem éreztem jól magamat. Egyedül a Tisza, az élő Tisza meg a Holt-Tisza, meg a Zagyva, az igen. Bennük úsztunk, meg ott voltunk a sodrásban, meg az iszapcsaták, az igen; már gyerekkoromban el akartam szökni onnan. A család nem is odavalósi egyébként.

Hanem?

Hát innen-onnan. Anyai nagyapám székely, anyai nagyanyám német, apai nagyapám osztrák. Jól összejött.

Jártál azokon a helyeken, amelyek szerepelnek a családi legendáriumban, vagy nem is beszélhetünk igazán családi legendáriumról?

Én nem tudom, mit értsek ezen. Két várost szeretek igazán, az egyiket atavizmusból, Bécsset. A másik Róma. Ezt a családot úgy nevezem, ami összehozta ezt a székely-német-osztrákot: futóhomok. Mindegyik családtagnak máshol van a sírja, például.

Az Alföldön töltötted a gyerekkorodat, értem, hogy nem szereted. Mégis, kell lenniük kapcsolódási pontoknak. Mi tűnik fontosnak számodra a szülőhelyeden?

Ide figyelj, én a rónát, ellentétben Petőfivel, nem szerettem, nem is szívelem. Ellenben megajándékozott, még hozzá örök érvényűvel. Mesterszállással. Öcsöd mellett van. Kisgyerekkoromban oda jártam a szünidőben tanyára, ott nyaraltam. Ott volt az első légyott a lovakkal, a zabbal, a vetéssel, a csikókkal. Nyolcéves koromban be tudtam fogni és lovagoltam. Ugyanakkor almoztunk, hordtuk ki talicskán a trágyát a trágyadombra. Gyerekkorban dől el a felnőttkor, ahogy mondani szokták. És ez volt az alapvető. Az állatok közelsége, a növények állandó otléte. Az itatások a vályúból... Dolgoztunk, dolgoztam. Nem volt nekem akármilyen befogni egy kocsiba vagy egy szekérbe. A hám nehéz, a zablák, a szíjakat bekötni. Szőréen ültem meg a lovat! Nem is kötőfékkal – mert van ugyan kötőféke a lónak, viszont egyszárú –; át kell tekerni az orrán és így ülni meg szőréen.

Ment?

Ment. Mikor az első nyeretget fölraktam magamnak, ez ilyen hollywoodi filmes jelenet, nem csatoltam be rendesen, felszálltam és leestem a nyeregből, legurultam a lóról, na de szerettem a lovakat, mindig vittem nekik cukorkát, mert azt szerették, nagyon jóban voltak, megismeri az embert az állat, szóval... meg a kutyák, engem ez nevelt igazán.

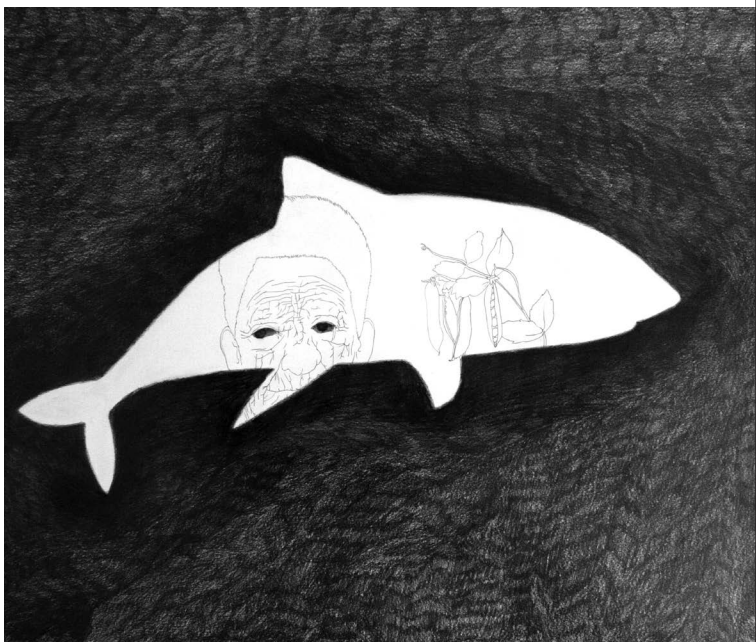
Mondtad, a természet, az időjárás, az állatok, az színek, a szagok nélkül nem lennél.

Nem. Mint említettem, valójában nem.

Az Alföldet nem kedveled, ám mély nyomait őrzöd – hova köthetőek a meghatározó emlékeid?

Egy tanya révén. Ezt nem tudom eléggé meghálálni. Például egy klottgatyában, mezítláb tudtam futni tarlón, mert megtanítottak rá. Hogyan kell rácsúszni, és akkor lehajlik. Meg aratáskor a kaszások – mert úgy építették a tanyák nagy részét, az ottani földből és vályoggal, ott maradt egy nagy-nagy gödör, és mikor esett az eső, az egy kis tóvá vált. Aratásig azonban kiszáradt. Mindig fogadtak aratókat, meg marokszedő asszonyokat. A száraz tóban ültek, pihentek, aludtak és ott főzték a vacsorájukat. Lebbencs- vagy tarhonyalevest, a legsoványabb ételleket. Mégis nagyon ízletes volt bármelyikük. Kóstoltam. Ráadásul bensőséges volt velük lenni. A ka-

szát meg kopácsolással élesíteni kellett esténként. Manapság ilyenek nincsenek, hiába beszéllek neked erről, senki se tudja, ez mi a franc. Senki. No, de ebben az életmódban az az egyszerűség delejes volt, a marokszedő

Szemző Zsófia: Fától az erdőt (Delfin)

asszonyok, kik mentek a kaszás után, és hajlongtak végig, kévébe kötötték a kalászatokat. Aztán abból raktak keresztet, a kévékből. A gazdáékkal együtt vasvilláztuk szét a keresztet, emelgettük a szekérre, mikor már magasra gyűlt, akkor vittük be a tanyára. Nehézek voltak. Ólmos munka volt, részt vettem benne én, raktam és raktam. A másik meg az ekekapálás volt, akkor a kukoricát sorokban természetették, közöttük meg gyorsan nőtt a gyom. És ezt ekekapával kellett irtani. Ló húzta, és pengeéles volt. Én vezettem fél kézzel a kapát, fél kézzel meg a gyeplőt tartottam. És nem volt szabad odaérnie a ló szerszámának a kukorica szárához, mert akkor a sarj tönkrement. Erre is kezdettől alkalmas voltam. Miközben fönt voltak a pacirták. Az akkori helikopterek. Ez szerencsére belém került, na.

Hogyan viszonyultál akkoriban a valláshoz, hithez? És azóta? Változott valami?

Hogyan is mondjam neked? Ugye, a Mindenhatónak nincs vallása. Minden vallásnak a hit a fundamentuma: az ember abban hisz,

amit nem ismer, és amire nincs semmi tanújel. Ellenben mindenképpen szüksége van valamilyen világrépre. Én a mulandóságot tak-sálom mindenekfölött, mert az élet nem létezhetne nélküle. Képzeld el, Márta, az örök-létet! Tudod, ülsz a mennyekben, vagy Allah-nál, vagy mit tudom én, kinél, és mit is csi-nálhatsz? Semmit. Nincs táj, semmi, de sem-mi sincs. Az örökkévalóság mozdulatlan, me-rev; mulandóság, változás nélkül nincs élet. A görögök tudták, tisztában voltak ve-le. Nekem egy érdekes akadt az egyistenhitben vagy a mitológiákban: csupán fogalomélményem volt. A végtelen. Ennyit jelentett nekem addig az isten.

Otthonról is ezt kaptad?

Meg vagyok keresztelve, római katolikus-nak, viszont ez nem avatott hívővé. Szeretem ugyanakkor az ádvent vasárnapjait, a nagy-hetet, különösen a nagypénteket és a nagy-szombatot, szerettem a hangulatát, de ez nem vallási dolog.

A rítusok fontosak neked?

Igen, a rítusok a hajdani múlt tevékenysé-geit őrzik. Mert a világrépek is úgy jön-nek-mennek, mint az istenek. Gondold csak el magad egy peruiban, meg egyiptomiban, bármelyikben. Akkor mit tudnál kezdeni magaddal? A hitedtől kezdve az értelmedig bezárólag. Jelenleg is van képünk a világról, illetve amibe születünk. Nemrég még a new-toni volt, most meg az einsteini. Newtonnál fontos, evidens volt a gravitáció, ám oly evi-dens volt, hogy senki se gondolt rá, akárha a differenciál- vagy integrálszámításra. Min-dig az evidencia a legnehezebb. Egymásra dőlnek a világrépek, szóval megőrülnék, ha megállnánk, örökkévalóak volnánk. Mint a szobrok, merevednénk, nem? Kész. Semmi mozgás, semmi mobilitás nem lenne, nem, nem. Ám ez is túlhaladottá válik szerencsére, túl kell lépni, mert kényszerít a valóság sza-kadatlan változása. Például a barokk zene netovábbja, Johann Sebastian Bach esete: bár-mily absztrakt zenét komponált is pályája vége felé, képtelen volt kilépni a barokkból. Mert a rá szabott korban élt. Én szerettem volna kívül maradni valamennyi világrép-ből. Azt hiszem azonban, ez lehetetlen óhaj.

Sokat olvastál gyerekkorodban?

Sokat. Mindenfélét, ponyvától kezdve Jó-kaiig mindent. Folyamatosan olvastam. Már nagyon korán Baudelaire-t, Paul Valéry esz-széit, bár ezek és a hasonló olvasmányok til-tottak voltak akkoriban. Minél előbb szeret-tem volna ismerni az ábécét, azaz olvasni. Mondom, miért. A család inspirált: ha megta-nulok olvasni, legyen az első könyvem az *Egri csillagok*. Én pedig alig vártam, olvashassam.

Elsősorban a családon múlt az olvasási kedved?

Igen, ám nem csak az, hanem felnőttkorom idomzata. És a tanáraimon jószerint hason-lóan, csaknem akkora mértékben. Nem elég pusztán az olvasás, hanem beszélni is kell tudnod helyesen anyanyelveden. Beszélj he-lyesen magyarul. Szükség van a minél igé-nyesebb tanárookra, kik egyébként azért szí-gorúak veled, mert jót akarnak.

Szolnokon jártál elemibe, Nagyváradra gimná-ziumba, a háború miatt haza kellett menekülnöd. Mihez kezdteél itthon?

Édesanyám óvatosságából Mesterszálláson helyezett el, a bombázások elől. István bácsi jött elénk Tiszaföldvárra, ott kellett leszállni a vonatról, onnan hajtottunk a tanyára, a Csil-lag nevű pejkanca húzta a csézát. István bá-csi, mikor sötétedett, letette az ostort a tartó-jára, arra kötötte a hosszabbra eresztett gyep-lőt, és azt mondta: akkor hát aludjunk, Re-zsó. Csillag pedig egyedül is hazatalált, te-kervényes dűlőutakon.

Ma is úgy érzed, hogy organikus volt az a világ?

Igen. Ilyenben már nem nőnek fel gyere-kek, nem bírnák ki. Járhatnak konditerembe, bárhová, de almozni nem tudnának, meg be-fogni, meg keresztet rakni. És egy klottgatyá-ban, mezítláb, nem volt sportcipő. A Tiszára is úgy jártam. Olyan forró volt a homok, mi-től kapkodni kellett a talpamat. Ez így van. Ennek hatására – vagy következményeként, inkább így mondanám –, még mindig, ebben a világban is élek. Benne. Jól tudod, most má-niákus internetező vagyok, mégis...

Hvaron is ezért gondozol kerteket?

Igen. A citromfát, a narancsfát és a gránátalmát magról ültettem. Alföldi gyerek létemre... És most teremnek, mint a csuda. A hvari lakhely a másik otthonom, erre szoktam mondani,

mikor Hvarról indulunk, akkor otthonról haza. Mikor Pestről megyünk, akkor meg itthonról haza. Paradoxon, de én így fogalmazom. Szigliget is nagyon a szívemhez nőtt. Emlékszem, a szigligeti park le van írva az *Öntalálkozóban*. Borbély Szilárdék karácsonyoztak egyszer ott, és felhívott: Rezső, most olvasom a könyvet, ez itt benne a szigligeti park. Hát, mondom, persze. Szilárd ráismert az ösvényekre, a rózsakertre, a fákra.

Budapest is otthonélményt ad?

Másképpen. Szeretem ezt a várost. Arról viszont nem tudok dönteni, otthon-e igazán. Őszintén szívelem. Például a karácsonyozásnak kizárólag ez a helye, Pest. Mikor kezd karácsonyosodni a város, az utcái, a kirakatai, az nekem nagyon pesti. Tehát pesti karácsony-otthon.

A helyszíneket és korokat az emlékezés tartja egyben?

Az emlékezés az ember pillanatnyi idejéig az életét tartalmazza. Ha nem lehetne mire emlékezni, akkor hová lenne az élete. Dobai Péternek van erre elmélete, én egyszerűen emléksorsú barátomnak tituláltam, hiszen ez életének lelkialkata. Az emlék élővé váltható történelem. Mármint a magánszemély történelme.

Az emlékezés nehéz munka?

Igen, mert amire jó emlékezni, az nagyon fájó. A rossz halványan dereng elő, és nem elevenedik meg igazán. De a jóra emlékezni nagyon fájó. Nyomban hiányzik egykori valósága.

Gyakran emlékezel?

Persze, mindenki emlékezik. Az emlékezés a jelen társa, amolyan vágytársak. Mihelyt ébred, a legapróbb részletek is eszembe jutnak. Például a hvari udvaron egy vessző, minden évben visszarakom az őt illető helyére. Ez örjítő. Nagyon fáj. Nagyon fáj. És érdekes módon utána szívesen emlékszem rá, mert rögtön elkezd fájni.

Szerinted mi a különbség az emlék és a veszteség között?

Az emlék nem veszteség. Akkor válik azzá, mikor nem valósul meg újra.

Az emlékeknek meg kell-e valósulnia?

Igen. Valósuljon meg. Legyen itt a jelenemként is. Ezt nem is fogalmaztam meg, csak a

te kérdésedre válaszolva jött elő ez így, átoksúly, ami kísért, te meg ütheted a nyomát.

Az elmúlás azonos a hiánnyal?

Nem hiány, szükséglet. A múlásé. Az ógörögöknek fennmaradt egy elmeszickrájuk erről: a mulandóság nagyon szépít. Enélkül nem látnánk olyan szépnek a világot, mint amilyen szépnek látjuk.

A beszélgetés fontos számodra?

Mit értesz pontosan beszélgetésen?

A barátságot. Fontos gondolatok megosztását látszólag konkrét vonalvezetés, cél nélkül.

Igen, különösen az utóbbi. Az effajta azonban védett állat. Igencsak ritka, akárcsak te. Annyit meséltem már neked magamról. Ám nem mindenki válthatja ki belőlem ezt.

Beépül az életedbe a barát lényének az élménye, többek között Györe Balázs, aki nagyon átgondoltan tud önmagáról beszélni?

A személy épül belém. És akkor dől el, elfogadom, elutasítom, távol tartom-e, vagy a szívembe ölelem, és ha az utóbbi történik, akkor mindhalálig őrizni szeretném. Előfordul azonban a barátságnak fonák tulajdonsága is. Eltarthat nyolc-tíz évig is, ám egyszer csak elillan. Akár a másik fél részéből, akár az enyémből.

Részéről is?

Többé-kevésbé fájóan. A barátságról szokták mondani, tartósabb, mint a szerelem, ez közhely, de az is valamikor, nem tudom, miért, véget ér. Ezt többször tapasztaltam sajnos, és nagyon sajnálom, és hiányzik, napjaim fertályaként. Örök barátság? Meglehet, égen-földön, abban az örökléti állapotban. Már nem tudhatok róluk semmit. Mikor egy barátom meghal, akkor megszűnik bennem valami. Elveszthettem barátságokat ugyan, a relációkat viszont holtamig őrzöm.

Nem nyolc-tíz éves barátságok történetével, hanem harminc-negyven évvel korábbról folytatjuk. A barátságok, relációk többnyire szerzőket, író- és költőtársakat, irodalmi közeget is jelentettek. A Cserépfalvi és a Magvető Könyvkiadó, a lektori vélemények, a kötetek, a szerkesztői szempontok és a pályatársak kalandjai, hogyan is zajlott mindez – készen állsz a következő beszélgetésre?

Általában: ami következik, elkerülhetetlen.

JÓZSA Márta